

เทศน์เช้า วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ที่ไหนสะอาดบริสุทธิ์เราก็ชอบที่นั่น ที่ไหนสะอาด น่าร่มเย็นเป็นสุข เราก็อยากไปที่นั่น แต่ความสะอาดบริสุทธิ์ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อยมันเกิดมาจากอะไร? มันเกิดมาจากผู้บำรุงรักษา สิ่งที่มีน้สะอาด เห็นใหม่ ของที่สกปรก ที่สกปรกโสโครก ที่ต่างๆ ทุกคนจะรังเกียจ แล้วไม่อยากจะเข้าไปใกล้ที่นั่นเพราะมันส่งกลิ่นเหม็น ที่ไหนมีความสะอาด ที่ไหนมีความสดชื่น ทุกคนอยากไปที่นั่น แต่ความจะเป็นที่สะอาด ความจะเป็นที่น่ารื่นรมย์ มันต้องมีคนดูแลรักษา

การบำรุงรักษา เห็นใหม่ เรายุติงเพื่อสิ่งใด รักษาสิ่งนั้นเราก็ได้ความร่มเย็นเป็นสุขไปด้วย คนอื่นเขาก็จะได้ความร่มเย็นเป็นสุขไปด้วย แต่เวลาหัวใจ เวลามันสกปรก ถ้าหัวใจมันสกปรกนะ ในใจเราสกปรก เราจะทำอย่างไรให้มันสะอาดล่ะ ถ้าเราทำให้สะอาด นี้ของที่เป็นวัตถุ เรายังเช็ดถูทำความสะอาดได้ แต่จิตใจในหัวใจของเรา จิตใจที่มันสกปรกโสโครกที่มันรกรุงรัง รกรุงรังเพราะอะไร เพราะมันมีความเห็นแก่ตัว มันมีความยึดมั่นถือมั่นของมัน

มีความยึดมั่นถือมั่นเพราะนั่นมันคืออะไรล่ะ? เพราะนั่นคืออวิชชา คือความไม่รู้ตัวของผู้นั้น เพราะความไม่รู้ตัวของเรา เราเลยยึดมั่น ยึดมั่นเพราะเหตุใด? ยึดมั่นเพราะเรามีข้อมูลว่าสิ่งนั้นเป็นความถูกต้องดีงาม เราเข้าใจว่ามันสะอาด แต่มันไม่สะอาดจริงใจ ถ้ามันไม่สะอาดจริงมันก็ต้องสกปรก ต้องส่งกลิ่นเหม็นเป็นธรรมดา แล้วเราจะแก้ไขอย่างไรล่ะ

เห็นใหม่ เวลาศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เหมือนเราไปดูบ้านคนอื่น บ้านคนอื่นเขาสะอาดบริสุทธิ์ทั้งนั้นแหละ เขาบำรุงรักษาของเขา แต่บ้านของเรา เราไม่ได้ดูแลของเรา แต่เราศึกษามาขนาดไหน ศึกษามาเป็นทฤษฎี เราไม่รักษาดูแลบ้านของเรา บ้านของเรามันก็ไม่สะอาดขึ้นมาได้ ถ้าบ้านของเราจะสะอาดขึ้นมาได้ เราต้องทำความดีของเรา เราต้อง

บำรุงรักษาของเรา เราต้องทำความสะอาดของเราในบ้านของเรา มันถึงจะสะอาดขึ้นมาในบ้านของเราได้

สิ่งต่างๆ เรารู้ได้ไง เราไปเห็นที่ไหนที่มันรื่นรมย์ ที่ไหนที่มันสะอาด ที่ไหนมันรื่นรมย์ เราก็อยากจะไปพักผ่อนที่นั่น เราก็อยากไปอยู่ที่นั่น แต่ที่ไหนมันส่งกลิ่นเหม็น ที่ไหนมีแต่ความคลุกเคล้า ที่ไหนมีแต่ความไม่ดีงาม เราไม่อยากจะเข้าไปใกล้เลย ทำไมสิ่งนั้นเราก็คัดเลือกได้ละ ใจของเราทำไมเราก็คัดเลือกของเราไม่ได้ละ

ใจของเราคัดเลือกไม่ได้เพราะเราไม่ยอมรับความจริงใจ เราไม่ยอมรับความจริงว่าจิตใจเราเป็นแบบนี้ นี่เพราะอะไร คุณติ เราไปดูแลบ้านคนอื่นมา บ้านของเขาสะอาดๆ เราก็จะทำให้เหมือนเขาให้ได้ เวลาเราไปศึกษาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามา การศึกษาธรรมๆ ศึกษาธรรมมาเพื่อปฏิบัติธรรม ปฏิบัติธรรมก็ปฏิบัติธรรมเพื่อบำรุงกิเลสไป บำรุงกิเลสให้ตัวมันใหญ่ขึ้นมา ปฏิบัติธรรมก็ต้องให้ตามความพอใจของตัว...อย่างนั้นมันเป็นการปฏิบัติธรรมที่ไหน

การปฏิบัติธรรม เห็นไหม คุณติ ชุดงควัตรๆ เป็นเครื่องขัดเกลากิเลส ชุดงค์ ๑๓ พระบวชมาแล้วนะศีล ๒๒๗ เป็นธรรมบัญญัติของสงฆ์ เราข้ามล่วงไม่ได้ แต่ที่มันมานอกพระไตรปิฎก คุณติ ๒๑,๐๐๐ ข้อ ใน ๘๔,๐๐๐ ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นี่สิ่งนี้เวลาเราบวชมาแล้ว เราบวชมาแล้วเราปฏิบัติคุณตน เราบวชมาแล้วต้องถือศีล ๒๒๗ เราเป็นฆราวาส เราถือศีล ๕ ก็ได้ ศีล ๘ ก็ได้ ศีล ๑๐ ก็ได้ จะถือศีล ๒๒๗ ก็ได้ นี่อธิศีลในหัวใจก็ได้ สิ่งนี้มันเป็นศีลเป็นธรรม

เวลาชุดงควัตรๆ ชุดงค์ ๑๓ ใครจะถือก็ได้ไม่ถือก็ได้ เพราะมันอยู่ที่จิตนิสัยของคน บางคนเขาอยู่ในความที่เขาคลุกคลี อยู่ในที่เขาปฏิบัติได้ เขาทำของเขาได้ เขาก็ว่าพอใจของเขา...เขาว่าๆ แต่ต้ององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางชุดงค์ ๑๓ ไว้ นี่ชุดงค์ ๑๓ เห็นไหม ใครไม่ถือ ไม่ปฏิบัติก็ไม่เป็นอาบัติ แต่ถ้าใครตั้งสัจจะ ตั้งสัจจะอยากจะปฏิบัติ เพราะชุดงควัตรเป็นเครื่องขัดเกลากิเลส เป็นเครื่องขัดเกลามันไม่ใช่ธรรมๆ มันเป็นวิธีการ เป็นเครื่องขัดเกลากิเลส

เวลาขัดเกลากิเลสขึ้นมา เห็นไหม คุณติ อดนอนผ่อนอาหารต่างๆ นี่ถือเนสัชชิกไม่นอน

“ทำไมต้องไม่นอนด้วยละ นี่นอนสิ นอนพักผ่อนร่างกายมันถึงจะสมบูรณ์ เราไม่นอนนี้ร่างกายมันก็ต้องวิกลวิการไปสิ มันก็ต้องเสียหายไปสิ” เห็นไหม กิเลสมันโต้แย้ง

นี่ขัดเกลาย่างนี้ไง ขัดเกลามาเพราะกิเลสมันไม่ชอบ อะไรที่มันชอบนั่นนะกิเลสมันตัว อ้วนๆ เวลาปฏิบัติขึ้นมา ปฏิบัติให้ไปส่งเสริมกิเลสมัน แต่เวลาปฏิบัติขึ้นมา “นู่นก็ลำบาก นี่ก็ลำบาก ลำบากไปหมดเลย”...ลำบากก็กิเลสลำบากด้วย นี่เวลาเราเจ็บไข้ได้ป่วยไปหาหมอ หมอนิด ยา หมอผ่าตัดมันก็เจ็บทั้งนั้นแหละ นิดยาที่เจ็บ ผ่าตัดก็เจ็บ แต่ทำไมเต็มใจทำอะไร? เต็มใจทำเพราะ มันต้องการหายจากโรค

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เราอยากที่บ้านเราสะอาด อยากให้จัดว่าเป็นที่รื่นรมย์ ถ้ารื่นรมย์นี้มันมีความยึดมั่น ศึกษาสิ่งใดมา ศึกษามาก็รู้ว่าเรารู้ เราเป็น เราฉลาด เรายึดมั่น ความยึดมั่นถึมันอันนั้น มันทำให้ไม่สะอาด แต่เวลามันปล่อยวางให้หมด นี่การเสียดละ การปล่อยวางให้หมด การปล่อยวาง แล้วปล่อยวางอย่างไรล่ะ

คูลี เราจะปล่อยวางอย่างไร ความทุกข์นี่สลัดทิ้งมันไป แล้วความทุกข์สลัดทิ้งมันไปได้ ไหมล่ะ? มันสลัดทิ้งไปไม่ได้เพราะอะไร เพราะมันเป็นอนิจจัง นี่พอเราศึกษาขึ้นมา อนิจจัง เห็นไหม ทุกข์เกิดขึ้นมา ทุกข์ตั้งอยู่ ทุกข์ดับไป นี่มันเป็นอนิจจัง เวลาเกิดทุกข์ เราก็ศึกษาของเรา เราก็ทุกข์ เต็มมันก็มีอีก มันเป็นอนิจจัง มันไม่จบ มันไม่จบ

แต่ถ้ามันจะจบขึ้นมา เราที่บ้านเราให้สะอาด แล้วสะอาดตลอดไปด้วย ไม่ใช่สะอาดแล้ว แล้วเดี๋ยวก็กลับมาสกปรกอีก นี่ถ้ามันสะอาดตลอดไป เราก็ต้องทำความสงบของใจเราเข้ามา ใจเราสงบเข้ามา มันก็ว่าใจนี้สะอาด สงบระงับขึ้นมา มีความสุขของเรา เห็นไหม โลกๆ นี่เด็กๆ เวลาทำคุณงามความดี ผู้ใหญ่ชมมันหน่อยมันก็ดีใจ ใจเราพอมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา มันก็ว่ามันทำได้ดี... ทำได้ดีเดี๋ยวมันก็กลับไปคลุกเคล้ากับอารมณ์เดิมมันอีกนั่นแหละ

อารมณ์มันเกิดดับ สิ่งที่ว่าเกิดดับๆ นิยมพูดกันมากกว่าเกิดดับๆ มันก็เกิดดับเป็นธรรมชาติ ของมัน

แต่เกิดดับ เกิดดับพร้อมกับกิเลสต้นหาความทะยานอยาก หรือเกิดดับโดยสัตยชาติญาณ

โดยมนุษย์เราสัตยชาติญาณมันมีวิชา เพราะรางวัลของมัน เชื่อโรคมันอยู่ที่จิตจิตใจ อยู่ที่พลังงาน มันไม่ใช่อยู่ที่การเกิดดับ การเกิดดับมันเกิดดับจากอะไร? การเกิดดับก็เกิดจากพลังงานนั้น ถ้าไม่มีพลังงาน อะไรจะมาเกิดดับ แล้วมันสกปรกมาจากพลังงานนั้น มันเกิดดับมันก็เกิดดับ จากอวิชาไง เกิดดับจากกิเลสไง

แต่ถ้าเวลาเราชำระล้างกิเลสไปแล้วมันก็เกิดดับ คำว่า “เกิดดับ” เห็นไหม เกิดดับนะ นี่
กิริยาของมันเฉยๆ สอุปาทิเสสนิพพาน สิ่งที่มีมันเป็นเศษส่วนเศษทิ้ง เพราะขั้นมันเป็นขั้นที่
สะอาดบริสุทธิ์ ขั้นที่สะอาดบริสุทธิ์ได้อย่างไร ขั้นสะอาดบริสุทธิ์เพราะอะไร เพราะมันชำระ
ล้างอวิชชา ชำระล้างจิตติด ชำระล้างพลังงานอันนั้น ถ้าพลังงานนั้นมันสะอาดขึ้นมา มันส่งออก
มันก็ส่งออกด้วยความสะอาด ถ้าพลังงานนั้นมันสกปรก มันส่งออกมามันก็ส่งออกมาด้วยความ
สกปรก แล้วสิ่งที่เกิดขึ้นมาๆ มันหายออกมา เห็นไหม เสวยอารมณ์ๆ นี่มันเสวยออกมาแล้ว
เสวยออกมาแล้ว

นี่ไงว่าเกิดดับๆ นี่ก็ว่าเกิดดับ เข้าใจว่าเกิดดับ...เกิดดับก็ปิดสวิตซ์ใจ ปิดสวิตซ์ไม่ทุกข์ ปิด
ทุกข์ไปเลย เปิดแต่ความสุขไว้ ปิดทุกข์ไป เปิดความสุขมา ชาตินี้จะมีแต่ความสุข ชาตินี้จะมีแต่
ความสมความปรารถนา ชาตินี้จะรุ่งเรือง เปิดความสุขไว้เลย แล้วปิดความทุกข์ไป

นี่เกิดดับๆ นั่นเป็นความคิดใจ ความคิดนี้เราศึกษาธรรมมา เห็นไหม เราศึกษา ก็นี้
พระไตรปิฎก ศึกษามา ธรรมของพระพุทธเจ้าบอกอย่างนั้น มันเกิดดับ ทุกอย่างมันเกิดดับ มันเป็น
อนิจจัง มันเป็นไตรลักษณ์ มันปล่อยวาง...พูดแต่ปาก ไปดูแต่บ้านคนอื่นเขาสะอาดบริสุทธิ์ ไปดู
แต่บ้านคนอื่นเขาจัดไว้เรียบร้อยใจ แต่บ้านของตัวเองนี่รกรุงรัง แล้วก็ไปดูบ้านคนอื่นนี่ว่าเป็นบ้าน
ของตัวเอง หลงว่าบ้านคนอื่นเป็นบ้านของตัวเอง

บ้านของคนอื่น เห็นไหม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ใช่ของเรา แต่เราก็
ต้องมีแบบมีอย่าง ปรัชญาต้องศึกษา ลูกก็มาจากพ่อแม่ นี่พ่อแม่ให้ชีวิตมาแล้วยังเป็นครูคนแรก
ของลูก ลูกก็จำจากพ่อแม่ นั่นแหละ พ่อแม่ทำอย่างไรลูกก็จำพ่อแม่มันมา

นี่ก็เหมือนกัน สิ่งที่เราศึกษามาๆ ศึกษานี้จำมาๆ แล้วเวลาลูกนี้พ่อแม่เลี้ยงมาก็อยากให้ลูกมี
วิชาการ ให้ลูกมีปฏิภาณไหวพริบ ให้ลูกฉลาดขึ้นมา นี่ก็เหมือนกัน เวลาปฏิบัติขึ้นมาเราก็ต้องดูแล
รักษาใจเราขึ้นมา ถ้าใจเราขึ้นมา นี่เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะปรินิพพานนะ พระ
อานนท์คร่ำครวญมาก องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก

“อานนท์ เราไม่ได้เอาธรรมของใครไปเลย เราเอาแต่ของเราไปคนเดียว”

ธรรมในใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้
ธรรมขึ้นมา เวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะนิพพานก็ธรรมในใจขององค์สมเด็จพระ

สัมมาสัมพุทธเจ้าไปกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ได้เอาของใครไปเลย เวลาพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ เวลาจะนิพพาน ไปลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นก็เป็นธรรมเนียมของพระสารีบุตร ของพระ โมคคัลลานะ

แต่ของเราละ ถ้าเราประพฤติปฏิบัติขึ้นมาตามความเป็นจริงของเราละ นี่ธรรมชาติส่วนบุคคล ธรรมของเราไง ถ้ามันเป็นสัจจะความจริงของเราขึ้นมา เห็นไหม บ้านเราสะอาดบริสุทธิ์แล้ว ทำไมเราต้องไปห่วงใยอะไรอีกละ ถ้ามันสะอาดบริสุทธิ์จริง แต่เราไปดูแต่ความสะอาดของคนอื่นไง นี่ศึกษารักรัมา ศึกษามาเป็นขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่บ้านของเราบ้านของเราไม่ดูแลรักษา

ถ้าดูแลรักษา เห็นไหม เวลาเราทำบุญกุศลไปเราต้องชวนชวาย ต้องต่างๆ นี่กลางคืนเวลาจะนอน นั่งสมาธิ ภาวนา นั่นละประเสริฐที่สุด ทำบุญร้อยพันพันหมื่นไม่เท่ากับถือศีลบริสุทธิ์หนึ่งหนึ่ง ศีลบริสุทธิ์ร้อยพันพันหมื่นไม่เท่ากับเกิดสมาธิขึ้นมาหนึ่ง ถ้าเกิดภาวนามยปัญญาไง นี่ถ้าเกิดสมาธิร้อยพันพันหมื่นไม่เท่ากับเกิดภาวนามยปัญญาขึ้นมาที่ชำระล้างกิเลสได้หนึ่งหนึ่ง เห็นไหม

แล้วปัญญาอย่างเราๆ ปัญญาที่เราใช้กันนี่ปัญญาของกิเลสเราว่ามีปัญญาทุกคน ปัญญาอย่างนี้ไปดูบ้านของคนอื่นมา แล้วก็ยัดว่าของเราๆ เพราะยึดอันนั้นนะเกิดทิฐิ แล้วเป็นมิจฉาด้วย

ถ้าเป็นสัมมาณะ เราไปดูมาแล้วก็วางของเขา ดูมาเพื่อเป็นแบบอย่าง ศึกษารักรัมาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเป็นปริยัติ ต้องศึกษา นี่เราไม่ดูของเขาเลย เราทำของเรา เราว่าสะอาด เราไม่มีสิ่งเปรียบเทียบกับเราจะรู้ได้อย่างไรว่าบ้านเราสะอาดหรือไม่สะอาด แต่เราไปดูบ้านของคนที่ไม่สะอาด เรารักษากันของเรา ถ้ามันสะอาดมันก็เทียบเคียงกันได้

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเราก็ศึกษามาๆ แต่บ้านของเราละ เราก็ดูแลของเรา เห็นไหม ศึกษาไปแล้วก็ปฏิบัติของเราขึ้นมา ปริยัตินี้ศึกษามา ศึกษาเพื่อปฏิบัติ ไม่ได้ศึกษามาเป็นสมบัติของเรา ศึกษาเพื่อเป็นอาวุธเอาไว้ได้เถียงขัดแย้งกัน

แต่เวลาเป็นความจริงขึ้นมา นี้กราบราบจากหัวใจนะ กราบราบจากหัวใจว่ามันลึกซึ้ง มันซาบซึ้ง มันซาบซึ้งถึงเมตตาคุณขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ๑๖ อสงไขย ๘ อสงไขย ๘ อสงไขยสร้างบุญญาธิการมาทุกขัยกแสนเจ็ดกัฏฐ์ทำมาเพื่อบรรลุปุริญาณ บรรลุปุริญาณมาแล้ว

ยังมารื้อสัตว์ขนสัตว์ วางธรรมและวินัยไว้ให้กับสาวก สาวกะ ให้พวกเราริชย์ ๔ ได้มีหนทางก้าวเดินไป แล้วเรามีหนทางก้าวเดินไป เราจะไปน้อยเนื้อต่ำใจกับสิ่งใด

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องสร้างสมเป็นพระโพธิสัตว์ นี่ทุกข์ยากแสนเข็ญ แต่มีความภูมิใจ มีความพอใจทำเพราะมีเป้าหมาย อย่างของเรา เราเกิดมาพบพุทธศาสนา เราเองเรายังไม่สามารถจะรักษาคุณเลาใจของเราได้ แล้วเราก็มารู้จักกันว่าเป็นชาวพุทธๆ แล้วชาวพุทธเราก็เอากิเลสเป็นใหญ่ เอาความเห็นตัวเป็นใหญ่ เอาความพอใจเป็นใหญ่ จะปฏิบัติก็ปฏิบัติตามความพอใจของตัว ไม่ได้บูชาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเลย ประพฤติปฏิบัติขนาดไหนก็เอาสิ่งที่ประพฤติกปฏิบัติไปบูชากิเลสทั้งหมดเลย แล้วถ้าเราจะบูชาธรรมละ

บูชาธรรม ทำแล้วเสียสละ วางให้หมด วางให้หมดมันเป็นสัมมา เห็นไหม วางจากข้างนอก ข้างในมันไม่วาง มันยึดมันถือมันว่า “ว่างๆ ใจว่างๆ ว่างๆ”...ว่างๆ นี่มันสร้างภาพ สร้างความว่าง

จิตใจนี้มหัศจรรย์นัก คิดดีก็ได้ คิดร้ายก็ได้ คิดชั่วก็ได้ คิดมหัศจรรย์ก็ได้ คิดอย่างไรก็ได้ คิดว่าว่างก็ได้ คิดธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้ แล้วเป็นจริงหรือเปล่า ว่างๆ ว่างๆ เป็นจริงหรือเปล่า? มันไม่เป็นจริง เห็นไหม

นี่บ้านของเราว่างข้างนอก ว่างข้างนอก เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าสอนให้ปล่อยวาง ก็ปล่อยวางจนเป็นคนจืดจาง จืดจางไปเลย ปล่อยวางจนกิเลสพอกพูนในใจเต็มไปหมดเลย เพราะว่างข้างนอก ข้างในไม่ได้ว่าง ข้างในไม่ได้ว่างเลย ถ้าข้างในว่าง บริกรรมพุทโธ พุทโธไป ปัญญาอบรมสมาธิเข้าไป พอข้างในมันว่าง มันมหัศจรรย์นะ มันมหัศจรรย์ มหัศจรรย์มากๆ มหัศจรรย์มากๆ แม้แต่จิตสงบเท่านั้นแหละ ถ้าจิตมันไม่มหัศจรรย์ ครูบาอาจารย์ที่ท่านประพฤติกปฏิบัติมาท่านไม่คิดหรอก

เวลาคนเข้าถึงสัมมาสมาธิ เข้าถึงสมาธิที่อัปนาสมาธิ เข้าไปแล้วนี่เข้าใจว่านิพพานคงเป็นแบบนี้ นิพพานคงเป็นแบบนี้ไง แต่ถ้ามีสติปัญญาขึ้นมามันจะดูแลรักษาเข้ามา ถ้าดูแลรักษาเข้ามา รักษาเข้ามาด้วยมรรคญาณ เห็นไหม มีสมาธิร้อยหนพันหนไม่เท่ากับเกิดปัญญาหนหนึ่ง แล้วปัญญามาแก้ไขอย่างนี้มันจะประสบความสำเร็จ นี่มันเป็นภาวนามยปัญญา ปัญญาที่ฆ่ากิเลส เราจะเข้าใจได้ว่าภาวนามยปัญญา โลกุตตรปัญญา กับโลกียปัญญามันแตกต่างกันอย่างไร สมบัติของเราอยู่ที่นี้

ฉะนั้น ความสะอาดบริสุทธิ์ทุกคนต้องการ ความรุ่มเย็นเป็นสุขทุกคนต้องการ แต่เวลา หัวใจมันทุกข์มันร้อนนี้ใครดูแลมัน ถ้าหัวใจมันทุกข์มันร้อน เห็นไหม เราก็ต้องการที่นี้ ต้องการ ให้หัวใจเราสะอาดบริสุทธิ์ด้วย หัวใจเรามีที่พึ่งอาศัยด้วย นี่สมบัติของเรา เราทำได้ เราทำของเรา ได้เพื่อประโยชน์กับเรานะ

งานอย่างอื่นเราก็ทำมาทุกอย่างแล้ว แต่งานบำรุงรักษาใจเป็นงานแสนยาก ใครคิดว่าทำได้ ง่ายๆ เวลาอาบเหงื่อต่างน้ำทุกคนว่าทุกข์ยากไปหมด แต่เวลาเอาใจของเราไว้ในอำนาจของเรามัน ยากกว่านั้น แต่มันเป็นอริยทรัพย์ มันเป็นความจริง มันเป็นสมบัติของใจ เอวัง